

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Дрозда Олексія Юрійовича на дисертацію Халавки Володимира Ігоровича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення актуальність і своєчасність дисертаційного дослідження Халавки Володимира Ігоровича не викликає жодних сумнівів, адже слідчі ізолятори відіграють ключову роль у реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, слугуючи одним з ключових елементів пенітенціарної системи. Їхнє функціональне призначення не обмежується лише тимчасовим триманням осіб, підозрюваних або обвинувачених у вчиненні кримінальних правопорушень. Вони виконують важливу соціально-правову функцію, забезпечуючи дотримання принципу презумпції невинуватості, реалізацію прав і свобод людини під час досудового провадження, а також створюючи умови для належного здійснення правосуддя. У межах державної політики, спрямованої на гуманізацію кримінального покарання, дотримання міжнародних стандартів утримання під вартою, а також реформування пенітенціарної системи загалом, слідчі ізолятори є простором, де держава демонструє здатність поєднати інтереси правосуддя, безпеки та прав людини. Стан і функціонування СІЗО є індикатором ефективності реалізації державної політики у сфері кримінальної юстиції, зокрема в частині забезпечення законності, запобігання катуванню та жорстокому поводженню, а також впровадження сучасних підходів до ресоціалізації правопорушників.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 654-р; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом

Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021; Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 р.; Стратегії розвитку Науково-дослідного інституту публічного права на 2023–2027 роки, затвердженої рішенням вченої ради Науково-дослідного інституту публічного права від 5 квітня 2023 р. № 4. Дисертація підготовлена відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами й темами, розкрито мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, його методи, наукову новизну, підкреслено практичну важливість висновків, одержаних у результаті проведеного дослідження, узагальнено результати роботи й подано відомості про публікації автора за темою дисертації.

Дисертаційна робота Халавки В.І. поглиблює та доповнює наявний масив знань у сфері діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, а викладені вище обставини засвідчують актуальність, своєчасність і суспільну значущість дослідження порушеної проблематики.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження ґрунтується на використанні сучасної методології пізнання складних правових явищ, яка передбачає поєднання як загальнонаукових, так і спеціальних наукових методів, зокрема таких як діалектичний, компаративний, логіко-семантичний, методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції тощо. Їх застосування визначило логічну побудову дисертації та дозволило

послідовно й науково обґрунтовано реалізувати мету і завдання, поставлені на початку дослідження.

Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять праці вчених – представників різних галузевих наук, зокрема адміністративного права, кримінального, кримінально-виконавчого, конституційного права тощо. Крім того, було використано напрацювання фахівців з інших наукових дисциплін, наприклад, теорії держави та права, теорії управління, філософії, соціології тощо. *Нормативно-правову основу* дисертаційної роботи становлять Конституція України, низка ратифікованих у встановленому законом порядку міжнародних договорів та угод, а також законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, які утворюють систему адміністративно-правових засад діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. *Інформаційною та емпіричною базою* дисертаційної роботи є науково-періодичні видання, статистичні дані, наукова публіцистика тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є першою спробою комплексно, на монографічному рівні, з'ясувати сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, що дало змогу опрацювати перспективні напрями покращення правових та організаційних засад функціонування слідчих ізоляторів за відповідним напрямом. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, основні з них такі:

– визначено мету діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, якою є створення та втілення законодавчо закріплених умов відбування покарання, спрямованих на виконання його завдань: покарання, виправлення, попередження вчинення нових злочинів як з боку власне засудженого, так і з боку інших осіб; систематизовано завдання слідчих ізоляторів у частині

реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, які запропоновано поділити на три групи: 1) ізоляційні – забезпечення умов ізоляції засуджених; 2) правозабезпечувальні – надання ув'язненим можливості користуватися тими правами та свободами, які гарантовані їм нормами чинного законодавства; 3) виховні – провадження діяльності, спрямованої на виправлення засуджених, формування їх особистісних якостей і поведінки в суспільстві на засадах поваги до закону (с. 23–24);

– встановлено, що система суб'єктів реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань становить визначену нормами чинного законодавства сукупність органів державної влади, місцевого самоврядування, а також спеціалізовано уповноважених установ та організацій, різних громадських інституцій тощо, які в межах своїх повноважень і функціонального призначення беруть участь у формуванні та реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення виконання кримінальних покарань відповідно до вимог чинного українського законодавства, принципів правової держави та міжнародних стандартів у сфері захисту прав і свобод людини (с. 78);

– сформульовано висновок про те, що в системі правових засад діяльності СІЗО щодо реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань ключове місце належить нормам адміністративного права, адже саме за допомогою останніх: 1) визначаються ключові засади державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; 2) закріплюється адміністративно-правовий статус суб'єктів реалізації відповідної політики, зокрема слідчих ізоляторів (межі їх компетенції та обсяг повноважень); 3) окреслюються заходи і порядок здійснення контролю та нагляду за діяльністю СІЗО; 4) встановлюється правовий режим, розпорядок дня засуджених, їх обов'язки та права; 5) закріплюються гарантії дотримання прав і свобод осіб, які перебувають у СІЗО, тощо (с. 129);

– констатовано, що ключовими напрямками діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання

кримінальних покарань є такі: 1) утримання під вартою осіб відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення»; 2) забезпечення та реалізація гарантій дотримання прав, свобод та інтересів осіб, які перебувають під вартою, зокрема щодо отримання правничої допомоги; 3) створення умов і реалізація заходів щодо етапування осіб; 4) проведення виховних заходів, спрямованих на ресоціалізацію та морально-етичне виховання осіб; 5) реалізація заходів безпеки, зокрема в частині запобігання втечам, суїцидам, конфліктам між утримуваними особами, а також профілактика інших негативних явищ, наприклад, насильницької поведінки, злочинності, наркозалежності; 6) медичне забезпечення; 7) взаємодія з іншими органами державної влади, зокрема правоохоронними, що включає співпрацю зі слідчими органами, судами, прокуратурою та іншими органами влади з метою забезпечення справляння правосуддя (с. 132);

– запропоновано вдосконалити систему громадського контролю за діяльністю слідчих ізоляторів. У цьому контексті передусім варто створити умови для доступу незалежних громадських організацій до СІЗО, причому ці візити мають бути як плановими, так і позаплановими. Крім того, на законодавчому рівні варто закріпити гарантії діяльності громадських організацій за відповідним напрямом. Необхідно створити відкритий реєстр усіх СІЗО, включно з інформацією про кількість ув'язнених, умови утримання, кількість скарг і результати перевірок. Публічність даних дозволить підвищити підзвітність і посилити реакцію суспільства на порушення (с. 177).

Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності та освітньому процесі, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивна оцінка дисертаційного дослідження загалом не виключає можливості й

необхідності висунути низку зауважень критичного та дискусійного характеру:

1. На с. 80 наукової роботи автор вказує, що «головною метою кримінального покарання є забезпечення правопорядку у вигляді дотримання прав та свобод людини шляхом покарання винних у кримінально караних діяннях, що порушують правопорядок, їх виправлення та запобігання продовженню вчинення ними подальшої злочинної діяльності, а також виявів кримінальної поведінки інших осіб». Такий підхід виглядає занадто вузьким і потребує більш детального опрацювання.

2. Як вбачається, здобувач навів досить обмежений перелік завдань діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, до яких ним було віднесено: ізоляційні; правозабезпечувальні; виховні (с. 81). До переліку цих завдань також доцільно, наприклад, зарахувати такі: 1) гарантійно-контрольні завдання, що полягають у створенні належної системи внутрішнього й зовнішнього контролю; 2) адміністративно-управлінські завдання – передбачають забезпечення належної організації діяльності ізолятора як спеціалізованої установи в структурі пенітенціарної системи.

3. У роботі, на нашу думку, недостатньо повно та якісно висвітлено адміністративно-правові аспекти захисту прав осіб, які утримуються під вартою в слідчих ізоляторах.

4. На с. 174 дисертант цілком слушно наголошує, що адаптація діяльності слідчих ізоляторів до міжнародних стандартів передбачає комплексне реформування системи утримання під вартою, орієнтоване на забезпечення прав людини, гідного поводження з ув'язненими та належних умов перебування. Основою таких змін має бути створення умов для неухильного дотримання норм, визначених міжнародними документами, зокрема Мінімальними стандартними правилами поводження з ув'язненими ООН. Однак така пропозиція мала б більш практичне значення, якби

дисертант навів більше конкретики щодо можливості впровадження таких стандартів у практичну діяльність СІЗО.

5. Опрацьовуючи шляхи вдосконалення правових та організаційних засад діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань (підрозділ 3.2), здобувачу варто було б окремо приділити увагу проблемам матеріально-побутового забезпечення ув'язнених та засуджених.

Варто зауважити, що висловлені зауваження характеризують складність дослідженої проблеми, а тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку та високі наукові здобутки В. І. Халавки. Результати дослідження можуть бути використані у: *науково-дослідній сфері* – як основа для проведення подальших теоретико-прикладних досліджень, присвячених питанню адміністративно-правових засад діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; *правотворчій діяльності* – для розроблення нових і вдосконалення чинних законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які становлять основу адміністративно-правових засад діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; *правозастосовній діяльності* – з метою вдосконалення практичної діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; *освітньому процесі* – у межах підготовки методичних і лекційних матеріалів, посібників та підручників з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», а також з окремих тематик таких навчальних дисциплін, як «Кримінальне право», «Кримінальний процес» тощо.

Основні наукові положення, висновки й практичні рекомендації, викладені в дисертації В. І. Халавки, на достатньому рівні оприлюднені автором у статтях, опублікованих у періодичних фахових виданнях, тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Зміст дисертаційної роботи висвітлено повно, систематично, послідовно, виклад запропонованих у роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел. Автор обґрунтував власні висновки проведеного дослідження, які є суттєвим внеском у розвиток адміністративного права України. Загалом дисертація В.І.Халавки є самостійним, завершеним науковим дослідженням, присвяченим адміністративно-правовим засадам діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Отже, дисертація Халавки Володимира Ігоровича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності слідчих ізоляторів у частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» є завершеною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та розв'язанням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**Офіційний опонент –
керівник Департаменту
організаційного забезпечення діяльності
Бюро економічної безпеки України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

Олексій ДРОЗД